

PRACE NAUKOWE

Uniwersytetu Ekonomicznego we Wrocławiu

RESEARCH PAPERS

of Wrocław University of Economics

Nr 450

Polityka ekonomiczna

Wydawnictwo Uniwersytetu Ekonomicznego we Wrocławiu
Wrocław 2016

Redakcja wydawnicza: Anna Grzybowska, Aleksandra Śliwka

Redakcja techniczna: Barbara Łopusiewicz

Korekta: Barbara Cibis

Łamanie: Adam Dębski

Projekt okładki: Beata Dębska

Informacje o naborze artykułów i zasadach recenzowania
znajdują się na stronach internetowych Wydawnictwa
www.pracenaukowe.ue.wroc.pl
www.wydawnictwo.ue.wroc.pl

Publikacja udostępniona na licencji Creative Commons

Uznanie autorstwa-Użycie niekomercyjne-Bez utworów zależnych 3.0 Polska
(CC BY-NC-ND 3.0 PL)

© Copyright by Uniwersytet Ekonomiczny we Wrocławiu
Wrocław 2016

ISSN 1899-3192
e-ISSN 2392-0041

ISBN 978-83-7695-617-6

Wersja pierwotna: publikacja drukowana

Zamówienia na opublikowane prace należy składać na adres:
Wydawnictwo Uniwersytetu Ekonomicznego we Wrocławiu
ul. Komandorska 118/120, 53-345 Wrocław
tel./fax 71 36 80 602; e-mail: econbook@ue.wroc.pl
www.ksiegarnia.ue.wroc.pl

Druk i oprawa: TOTEM

Spis treści

Wstęp	11
Lyubov Andrushko: Prognozowanie pozyskania drewna w Polsce na podstawie danych GUS / Roundwood production forecasting in Poland, on the basis of the data of the central statistical office.....	13
Tomasz Bernat: Przedsiębiorczość i oczekiwania większych zarobków a ryzyko podjęcia działalności / Entrepreneurship and higher earnings expectations vs. risk of business set up.....	25
Beata Bieńkowska: Spółdzielnie socjalne – szanse i bariery rozwoju przedsiębiorczości społecznej w Polsce / Social cooperatives – opportunities and threats for social entrepreneurship development in Poland.....	35
Wioletta Bieńkowska-Gołasa: Produkcja i wykorzystanie energii elektrycznej na Mazowszu z uwzględnieniem OZE / Production and use of electricity in Mazowsze with the consideration of renewable energy sources.....	46
Agnieszka Biernat-Jarka: Dzierżawa jako sposób zwiększenia powierzchni gospodarstw rolnych w województwie mazowieckim / Leasing as a method of farms' area increase in Mazowsze Voivodeship.....	56
Krystyna Bobińska: Miejsce kraju w rankingach wieloczynnikowych jako podstawa do identyfikacji nieuruchomionych rezerw rozwoju gospodarczego / The place of the country in the multifactoral ratings as a basis for identification of the hidden reserves for economic growth.....	68
Malgorzata Bogusz, Sabina Ostrowska: Wybrane problemy polityki społecznej i zdrowotnej wobec osób starszych na poziomie lokalnym – sztuka partycypacji / Chosen problems of social and health policy for seniors at local level – the capability of participation.....	82
Przemysław Borkowski: Problemy prowadzenia rachunku kosztów i korzyści w inwestycjach infrastrukturalnych / Challenges in optimising cost-benefit analysis in infrastructure projects.....	91
Barbara Chmielewska: Dysproporcje w jakości życia ludności wiejskiej i miejskiej a polityka ich zmniejszania / Disparities in quality of life of rural and urban population vs. policy of its reduction.....	103
Kazimierz Cyran: Postrzeganie marek własnych produktów żywnościowych a perspektywy ich rozwoju / The perception of private labels of food products vs. the prospects for their development.....	114
Sławomir Dybka: Skuteczność promocji w Internecie – perspektywa klienta / Effectiveness of the Internet promotion – customer perspective.....	125
Malgorzata Gasz: Priorytety rozwoju innowacyjności polskiej gospodarki / Priorities of Polish economy innovation development.....	138

Aleksandra Gąsior: Poziom rozwoju transportu jako determinanta procesu restrukturyzacji dużych przedsiębiorstw / The level of transport as a determinant of the process of large enterprises restructuring	150
Edyta Gąsiorowska-Mącznik: Przedsiębiorczość w strategiach gmin województwa świętokrzyskiego / Entrepreneurship in strategies of municipalities of Świętokrzyskie Voivodeship	161
Jarosław Górecki, Jadwiga Bizon-Górecka: Analiza zachowania inwestorów w odniesieniu do kryterium ceny za roboty budowlane / Behavior of investors and price for construction works.....	172
Artur Grabowski: Wolność prowadzenia działalności gospodarczej w obszarze sportu profesjonalnego / Freedom of business activity in the area of professional sport.....	182
Sylvia Guzdek: Kooperacja jako główna forma współpracy przedsiębiorstw w międzynarodowych sieciach biznesowych / Cooperation as the main form of cooperation in international networks of business	191
Marcin Halicki: The Foster-Hart measure as a tool for determining the set of risky portfolios that do not expose the investor to the bankruptcy / Miara Fostera-Harta jako narzędzie do wyznaczania zbioru ryzykownych portfeli, które nie narażają inwestora na bankructwo.....	205
Mateusz Halka: Wykonawcy robót budowlanych na rynku zamówień publicznych a ich kondycja ekonomiczno-finansowa / Construction contractors on the public procurement market vs. their economic and financial standing	217
Tomasz Holecki, Magdalena Syrkiewicz-Świtała, Agnieszka Bubel, Karolina Sobczyk: Finansowe konsekwencje realizacji dyrektywy transgranicznej w ochronie zdrowia / Financial consequences of the implementation of the cross-border healthcare directive	229
Żaklina Jabłońska: Marketing relacji i CSR jako narzędzia budowania przewagi konkurencyjnej przez franchyzodawców branży gastronomicznej w Polsce / Relationship marketing and CSR as tools for building of competitive advantage by franchisors of foodservice industry in Poland	241
Sławomir Jankiewicz: Wpływ bezpieczeństwa energetycznego na rozwój gospodarczy w Polsce / The impact of energy security to the economic development in Poland	251
Emilia Jankowska: Zróżnicowanie infrastruktury transportowej w kontekście polityki Unii Europejskiej / The diversity of transport infrastructure in the context of the EU policy	260
Bożena Karwat-Woźniak, Paweł Chmieliński: Przemiany w strukturze agrarnej polskiego rolnictwa i wpływ wybranych instrumentów WPR na te procesy / Changes in the agrarian structure of Polish agriculture and the impact of selected CAP measures on these processes	272

Ewa Koloszyż: Światowy rynek mleka – wybrane zagadnienia / World dairy market – selected issues	287
Agnieszka Komor: Wybrane uwarunkowania strukturalne decyzji lokalizacyjnych małych i średnich przedsiębiorstw / Chosen structural conditions of localization decisions concerning small and midium enterprises.....	298
Aleksandra Koźlak, Barbara Pawłowska: Współczesne wyzwania europejskiej polityki transportowej / Current challenges of European transport policy	311
Hanna Kruk, Anetta Waśniewska: Parki krajobrazowe i narodowe jako element rozwoju zrównoważonego na przykładzie gmin województwa wielkopolskiego / National and landscape parks as part of sustainable development. Case study: Wielkopolska Voivodeship communes	323
Anna Krzysztofek: Dyrektywa 2014/95/UE oraz wynikające z niej zmiany / Directive 2014/95/EU, and changes resulting from it	334
Władysława Łuczka: Ekologiczna gospodarka żywnościowa w województwie wielkopolskim w okresie integracji z Unią Europejską / Ecological food economy in Wielkopolska Voivodeship in the time of accession into the European Union	347
Aleksandra Majda: The analysis of succession strategy, success determinants in Polish family business – case study / Analiza determinant sukcesu strategii sukcesyjnej w polskich przedsiębiorstwach rodzinnych – studium przypadku.....	357
Janusz Majewski: Problem wyceny zapyłania jako usługi środowiskowej / The problem of the valuation of pollination as environment service	369
Arkadiusz Malkowski: Ruch graniczny jako czynnik rozwoju regionu przygranicznego na przykładzie pogranicza zachodniego Polski / Border traffic as a factor in the development of border regions on the example of the borderland of Western Poland.....	378
Grażyna Michalczyk, Agnieszka Zalewska-Bochenko: Platforma e-PUAP jako przykład elektroniczacji usług administracji publicznej dla ludności / e-PUAP as an example of electronic services of public administration for the citizens	390
Danuta Mierzwa, Małgorzata Krotowska: Czynniki ekonomiczno-społeczne integracji poziomej rolników – raport z badań / Economic and social factors of horizontal integration of farmers – study report	399
Karolina Olejniczak: Czynniki rozwoju obszarów funkcjonalnych w świetle badań empirycznych / Factors of functional areas development in the light of empirical research	410
Dorota Pasińska: Polski rynek drobiu po wstąpieniu do Unii Europejskiej / Polish poultry market after the accession to European Union	421
Ewa Polak, Waldemar Polak: Wskaźniki dotyczące zdrowia i opieki zdrowotnej jako mierniki jakości życia w Polsce na tle wybranych państw /	

Indices referring to health care as the measure of life quality in Poland in comparison to selected countries.....	433
Adriana Politaj: Zakłady aktywności zawodowej oraz zakłady pracy chronionej jako pracodawcy osób niepełnosprawnych w Polsce / Vocational development centres and sheltered workshops as employers of handicapped persons in Poland	446
Iwona Pomianek: Klasyfikacja gmin miejsko-wiejskich w Polsce według poziomu rozwoju społeczno-ekonomicznego / Classification of semi-urban communes in Poland by the level of socio-economic development	458
Zdzisław W. Puślecki: Current re-shaping of international business / Obecne zmiany kształtu biznesu międzynarodowego	471
Magdalena Ratalewska: Rozwój sektora kreatywnego gier komputerowych w Polsce / The development of the creative industries sector of computer games in Poland.....	491
Jarosław Ropęga: Czynniki niepowodzeń gospodarczych małych przedsiębiorstw w aspekcie nowego paradygmatu cywilizacyjnego / Failure factors of small enterprises in the context of new paradigm of civilization ...	501
Robert Rusielik: Wykorzystanie alternatywnych indeksów produktywności do pomiaru efektywności rolnictwa w Polsce / Alternative productivity indexes for measuring agricultural efficiency in Poland.....	514
Izabela Serocka: Znaczenie czynników lokalizacji przedsiębiorstw a aktywność władz lokalnych gmin województwa warmińsko-mazurskiego / The importance of business location factors vs. the activity of Warmia and Mazury Voivodeship local authorities.....	524
Katarzyna Smędzik-Ambroży, Joanna Strońska-Ziemiann: Rozwój lokalny na obszarach wiejskich o zróżnicowanym rolnictwie (przypadek podregionu pilskiego na tle sytuacji w Wielkopolsce) / Local development in rural areas with diversified agriculture (the case of pilski subregion on the background of the situation in Wielkopolska).....	538
Karolina Sobczyk, Tomasz Holecki, Joanna Woźniak-Holecka, Michał Wróblewski: Wykorzystanie środków publicznych w walce z wykluczeniem cyfrowym na poziomie samorządowym / Public funds use against digital exclusion at the level of self-government	550
Michał Świtłyk: Efektywność techniczna gospodarstw mlecznych w Polsce w latach 2009-2011 / Technical efficiency of dairy farms in Poland in 2009-2011.....	561
Dariusz Tloczyński: Konkurencja pomiędzy przewoźnikami Ryanair i Wizz Air jako element rozwoju polskiego rynku usług transportu lotniczego / Competition between Ryanair and Wizz Air as an element of development of Polish air transport market	570

Weronika Toszewska-Czerniej: Productivity of service delivery process as a factor affecting the level of differentiation / Produktywność procesu usługowego jako czynnik kształtujący poziom zróżnicowania	584
Roman Tylżanowski: Stymulatory procesów transferu technologii w przedsiębiorstwach przemysłowych wysokiej techniki w Polsce / Stimulators of technology transfer processes in high-tech manufacturing sector in Poland	594
Małgorzata Wachowska: Czas pozyskiwania cudzych idei przez przemysł. Doświadczenia Polski / Adoption time of others' ideas by industry. Experience of Poland	606
Agnieszka Werenowska: Kierunki zmian na rynku niskokosztowych linii lotniczych / Directions of changes in the market of low-cost airlines.....	616
Barbara Wieliczko: Wspólna Polityka Rolna a zarządzanie ryzykiem w rolnictwie / Common agricultural policy vs. risk management in agriculture	626
Artur Wilczyński: Progi rentowności w gospodarstwach mlecznych w latach 2013-2020 / Break-even point analysis for dairy farms in 2013-2020	633
Jarosław Wołkonowski: Handel zagraniczny Litwy w latach 2012-2015 a sankcje gospodarcze przeciw Rosji / Lithuanian foreign trade in the years 2012-2015 vs. economic sanctions against Russia	644
Arkadiusz Zalewski: Uwarunkowania regionalnego zróżnicowania poziomu nawożenia mineralnego w Polsce / Determinants of regional differences of level of mineral fertilization in Poland.....	658
Anna Zielińska-Chmielewska, Mirosław Walawski: The use of futures rapeseed contracts exemplified by a trading company in Poland / Zastosowanie kontraktów <i>futures</i> na rzepak przez przedsiębiorstwa handlowe w Polsce	669

Wstęp

Z wielką przyjemnością oddajemy w Państwa ręce publikację pt. *Polityka ekonomiczna*, wydaną w ramach Prac Naukowych Uniwersytetu Ekonomicznego we Wrocławiu. Opracowanie składa się z 58 artykułów (w tym 5 w języku angielskim), w których Autorzy prezentują wyniki badań dotyczących zagadnień związanych z funkcjonowaniem współczesnych systemów gospodarczych w zakresie polityki gospodarczej. Tematyka podjęta w artykułach jest stosunkowo szeroka – mieści się w czterech obszarach problemowych. Pierwszy przedstawia rozważania związane z polityką innowacyjną, wolnością prowadzenia działalności gospodarczej oraz formami współpracy przedsiębiorstw. Drugi obszar dotyczy polityki transportowej, w tym infrastruktury i konkurencji. Trzeci obejmuje opracowania z zakresu polityki społecznej i zdrowotnej państwa – na poziomie zarówno krajowym, jak i lokalnym. Czwartą grupę stanowią artykuły dotyczące rolnictwa, w tym szczególnie wspólnej polityki rolnej i przemian w strukturze agrarnej.

Publikacja przeznaczona jest dla pracowników naukowych szkół wyższych, specjalistów zajmujących się w praktyce problematyką ekonomiczną, studentów studiów ekonomicznych oraz słuchaczy studiów podyplomowych i doktoranckich.

Artykuły składające się na niniejszy zbiór były recenzowane przez samodzielnych pracowników naukowych uniwersytetów, w większości kierowników katedr polityki ekonomicznej. W tym miejscu chcielibyśmy serdecznie podziękować za wnikliwe i rzetelne recenzje, często inspirujące do dalszych badań. Oddając powyższą publikację do rąk naszych Czytelników, wyrażamy nadzieję, że ze względu na jej wszechstronny charakter spotka się ona z zainteresowaniem i przyczyni do rozpoczęcia inspirujących dyskusji naukowych.

Jerzy Sokołowski, Grażyna Węgrzyn

Anna Krzysztofek

Uniwersytet Jana Kochanowskiego w Kielcach

e-mail: annakrzysztofek@ujk.edu.pl

**DYREKTYWA 2014/95/UE
ORAZ WYNIKAJĄCE Z NIEJ ZMIANY**

**DIRECTIVE 2014/95/EU,
AND CHANGES RESULTING FROM IT**

DOI: 10.15611/pn.2016.450.29

Streszczenie: W obecnym czasie sprawozdania finansowe nie są już wystarczające. Od przedsiębiorstw wymaga się, aby oprócz danych finansowych informujących o ich kondycji, komunikowały również o danych niefinansowych, które wpływają na ich działalność. Coraz więcej spółek zaczęło wdrażać i uwzględniać w swojej działalności zasady odpowiedzialności społecznej. Zrodziło to potrzebę wprowadzenia zmian w dotychczasowej sprawozdawczości przedsiębiorstw. W celu zwiększenia porównywalności informacji niefinansowych ujawnianych przez przedsiębiorstwa uchwalono 22 października 2014 r. Dyrektywę Parlamentu Europejskiego i Rady 2014/95/UE. Wprowadza ona zmiany do Dyrektywy 2013/34/UE w odniesieniu do ujawniania informacji niefinansowych i dotyczących różnorodności. Celem artykułu jest omówienie zmian wynikających z uchwalenia Dyrektywy Parlamentu Europejskiego i Rady 2014/95/UE. Podstawowymi metodami badawczymi zastosowanymi w artykule są metoda analizy i dedukcji.

Słowa kluczowe: Dyrektywa 2014/95/UE, informacje niefinansowe, sprawozdawczość przedsiębiorstw, sprawozdawczość zintegrowana, społeczna odpowiedzialność biznesu.

Summary: Nowadays financial statements are no longer sufficient. Apart from financial data informing about their condition enterprises are required also to inform about non-financial data that affect their business. More and more companies started to implement and include in their activities the principles of social responsibility. Consequently, the need to introduce changes to the current corporate reporting appeared. In order to increase the comparability of non-financial information disclosed by companies Directive of the European Parliament and of the Council 2014/95/EU was passed on October 22, 2014. It introduces changes to Directive 2013/34/EU in relation to the disclosure of non-financial information concerning diversity. The article aims to discuss changes resulting from the adoption of Directive of the European Parliament and of the Council 2014/95/EU. The basic research methods used in the article is a method of analysis and deduction.

Keywords: Directive 2014/95/EU, non-financial information, business reporting, integrated reporting, Corporate Social Responsibility.

1. Wstęp

We współczesnym świecie bardzo ważną rolę odgrywa informacja. Jest to kwestia szczególnie ważna dla przedsiębiorstw. Informacje przekazywane za pomocą raportów pozwalają na komunikację z interesariuszami, odczytanie i wymianę danych oraz zrozumienie, w jaki sposób przedsiębiorstwa działają na rynku. Sprawozdania finansowe są już niewystarczające. Od przedsiębiorstw wymaga się, aby oprócz danych finansowych informujących o ich kondycji komunikowały również o danych niefinansowych, które wpływają na ich działalność. Coraz więcej spółek zaczęło wdrażać i uwzględniać w swojej działalności zasady odpowiedzialności społecznej biznesu (*corporate social responsibility* – CSR). Jedną z tych zasad jest informowanie interesariuszy (społeczeństwa, pracowników, klientów, kontrahentów, lokalnych społeczności) o swoich działaniach poprzez publikowanie, oprócz standardowych raportów finansowych, także raportów społecznych. W konsekwencji zrodziło to potrzebę wprowadzenia zmian w dotychczasowej sprawozdawczości przedsiębiorstw i stworzenie sprawozdawczości z odpowiedzialności społecznej. W praktyce raporty mają zostać rozszerzone o raportowanie kwestii społecznej odpowiedzialności – raport ESG (zagadnienia środowiska naturalnego E – *Environment*, społeczne S – *Social*, ładu korporacyjnego G – *Governance*), a także zintegrowanie¹ tych obszarów w spójną całość, stanowiącą sprawozdanie zintegrowane przedsiębiorstwa społecznie odpowiedzialnego [Samelak 2013].

Według przyjętej Odnowionej Strategii UE na lata 2011-2014 dotyczącej społecznej odpowiedzialności przedsiębiorstw przedsiębiorcy zobowiązani są do uwzględniania w strategii rozwoju swoich przedsiębiorstw kwestii społecznych, środowiskowych, etycznych oraz praw człowieka [Komunikat Komisji... 2011; Remlein (red.) 2013].

Dzięki temu, że wiele przedsiębiorstw dostrzegło, iż czynniki środowiskowe, społeczne mają wpływ na wzrost firmy oraz że są szansą na jej szybki rozwój, coraz więcej spółek zaczęło uwzględniać w działalności takie aspekty, a także informować o tym, tworząc raporty [KPMG 2013]. O praktykach dotyczących społecznej odpowiedzialności przedsiębiorstwa informują za pomocą (m.in. [Gregorczyk 2013; Szadziewska 2014; Błach 2013]):

- odrębnych raportów CSR na temat poszczególnych obszarów społecznej odpowiedzialności (społeczny [Kryk 2011], środowiskowy, ładu organizacyjnego),
- raportów zintegrowanych obejmujących zarówno dane finansowe, jak i niefinansowe,
- informacji na stronach internetowych.

W celu zwiększenia porównywalności informacji niefinansowych ujawnianych przez przedsiębiorstwa uchwalono 22 października 2014 r. Dyrektywę Parlamentu Europejskiego i Rady 2014/95/UE. Wprowadza ona zmiany do Dyrektywy 2013/34/

¹ Zintegrowanie (integracja, integrowanie) oznacza proces tworzenia się całości z jakichś części, zespalanie się elementów w całość; scalanie się, scalanie czegoś.

UE w odniesieniu do ujawniania informacji niefinansowych i dotyczących różnorodności.

Celem artykułu jest omówienie zmian wynikających z uchwalenia Dyrektywy Parlamentu Europejskiego i Rady 2014/95/UE. Podstawowymi metodami badawczymi zastosowanymi w artykule są: metoda analizy i dedukcji.

2. Dyrektywa 2014/95/UE

29 września 2014 roku Rada Unii Europejskiej oficjalnie przyjęła dyrektywę dotyczącą ujawniania danych pozafinansowych i informacji na temat różnorodności przez niektóre duże spółki oraz grupy, natomiast w Dzienniku Urzędowym UE opublikowana została 15 listopada 2014 roku.

Kraje członkowskie mają czas na wdrożenie, implementację jej przepisów do 6 grudnia 2016 roku. Po raz pierwszy powinna mieć zastosowanie od 1 stycznia 2017 roku, pozwoli to na objęcie obowiązkowym raportowaniem dane począwszy od roku fiskalnego 2017. W Polsce implementacją dyrektywy zajmuje się Ministerstwo Finansów [<https://odpowiedzialnybiznes.pl>].

Szacuje się, że w skali Unii Europejskiej przepisy te dotyczyć będą około 6000 podmiotów, natomiast według firmy doradczej Deloitte obowiązek ujawniania danych pozafinansowych w Polsce dotyczyć będzie około 250-300 firm. Obecnie jedynie około 40 organizacji różnej wielkości raportuje dane pozafinansowe (spośród 113 firm, które zgłosiły się do zestawienia Listków CSR Polityki, skupiającego największe polskie przedsiębiorstwa, 41 zadeklarowało ujawnianie informacji pozafinansowych w formie raportu).

2.1. Zmiany wynikające z dyrektywy

Dyrektywa zakłada m.in. wprowadzenie [*Raportowanie danych...* 2014]:

- obowiązku raportowania, w ramach sprawozdań z działalności lub w formie odrębnych raportów, przez podmioty zatrudniające minimum 500 osób, w szczególności spółki zainteresowania publicznego, danych niefinansowych odnoszących się do tzw. społecznej odpowiedzialności biznesu,
- obowiązku ujawniania polityki różnorodności w zakresie składu organów spółki przez duże spółki publiczne notowane na giełdzie lub, w razie braku prowadzenia przez nie takiej polityki, obowiązku ujawnienia tej informacji wraz z wyjaśnieniami.

Wynikający z Dyrektywy 2014/95/UE obowiązek ujawniania danych pozafinansowych odnosić się będzie do niektórych dużych jednostek oraz grup kapitałowych, tj. jednostek zainteresowania publicznego (JZP), spełniających następujące kryteria [<https://www.mr.gov.pl>]:

- średnie roczne zatrudnienie powyżej 500 osób,
- suma bilansowa powyżej 20 mln euro lub przychody netto powyżej 40 mln euro.

Tabela 1. Zakres informacji ujawnianych przez firmy w sprawozdaniach niefinansowych

Kwestie/obszar	Zakres sprawozdań niefinansowych
Środowiskowe	Szczegółowe informacje na temat obecnego i przewidywanego wpływu działalności jednostki na: <ul style="list-style-type: none"> – środowisko – w stosownych przypadkach, na zdrowie i bezpieczeństwo – wykorzystywanie energii odnawialnej lub nieodnawialnej – emisję gazów cieplarnianych – zużycie wody – zanieczyszczenie powietrza
Spraw społecznych i pracowniczych	Działania podejmowane w celu: <ul style="list-style-type: none"> – zapewnienia równouprawnienia płci – wdrożenia podstawowych konwencji Międzynarodowej Organizacji Pracy (MOP) – warunków pracy – dialogu społecznego – poszanowania prawa pracowników do informacji i do wyrażania opinii – poszanowania praw związków zawodowych – bezpieczeństwa i higiena pracy – dialogu ze społecznościami lokalnymi lub podejmowania działań w celu zapewnienia ochrony i rozwoju tych społeczności
Praw człowieka oraz walki z korupcją i łapownictwem	Informacje na temat: <ul style="list-style-type: none"> – zapobiegania naruszaniu praw człowieka – dostępnych instrumentów walki z korupcją i łapownictwem

Źródło: opracowane na podstawie *Raportowanie danych niefinansowych ESG... 2014*, s. 15.

Tabela 2. Rodzaje zmian do sprawozdawczości spółek wprowadzone Dyrektywą 2014/95/UE

Rodzaj zmian	Zakres zmian
Zakres informacji niefinansowych	<ol style="list-style-type: none"> 1. obowiązek ujawniania w sprawozdaniu z działalności minimum istotnych informacji dotyczących co najmniej kwestii środowiskowych, spraw społecznych i pracowniczych, poszanowania praw człowieka oraz przeciwdziałania korupcji i łapownictwu 2. kraje członkowskie będą mogły zezwolić na ujawnianie tych informacji przez spółki w formie odrębnego raportu 3. ujawnienia będą mieć formę m.in. opisu polityki prowadzonej w danym zakresie, jej rezultatów oraz ryzyka i zarządzania ryzykiem w kwestiach niefinansowych 4. możliwe będzie raportowanie według wybranych przez spółki zasad (własnych, krajowych, unijnych lub międzynarodowych) 5. regulacją objęte będą duże jednostki zainteresowania publicznego spełniające następujące kryteria: <ul style="list-style-type: none"> – średnie roczne zatrudnienie powyżej 500 osób – suma bilansowa powyżej 20 mln euro lub obroty netto powyżej 40 mln euro
Zakres polityki różnorodności	<ol style="list-style-type: none"> 1. obowiązek ujawniania w oświadczeniu o stosowaniu zasad ładu korporacyjnego informacji na temat: prowadzonej przez spółkę polityki różnorodności składu jej organów administracyjnych, zarządzających i nadzorczych (odnośnie do takich aspektów, jak: wiek, płeć, pochodzenie geograficzne, wykształcenie i doświadczenie zawodowe), celów tej polityki, sposobu jej realizacji oraz rezultatów uzyskanych w danym okresie sprawozdawczym 2. podmioty objęte regulacją – duże spółki giełdowe, spełniające dwa z trzech poniższych kryteriów: <ul style="list-style-type: none"> – liczba pracowników powyżej 250 – suma bilansowa powyżej 20 mln euro – obroty netto powyżej 40 mln euro

Źródło: opracowane na podstawie [Ministerstwo Finansów 2014].

Dyrektywa 2014/95/UE wprowadza także nowy obowiązek dotyczący ujawnień w zakresie polityki różnorodności, która będzie raportowana w oświadczeniu o stosowaniu zasad ładu korporacyjnego dla jednostek będących emitentami papierów wartościowych dopuszczonych do obrotu na jednym z rynków regulowanych EOG, spełniających dwa z poniższych kryteriów [Ministerstwo Finansów 2014]:

- liczba pracowników powyżej 250 osób,
- suma bilansowa powyżej 20 mln euro,
- obroty netto powyżej 40 mln euro.

Przepisy nakładają obowiązek ujawniania – w oświadczeniu o stosowaniu zasad ładu korporacyjnego (które jest elementem sprawozdania z działalności) – informacji na temat stosowanej przez spółkę polityki różnorodności składu jej organów administracyjnych, zarządzających i nadzorczych (odnośnie do aspektów takich jak np. wiek, płeć, pochodzenie geograficzne, wykształcenie i doświadczenie zawodowe), celów tej polityki, sposobu jej realizacji oraz rezultatów w danym okresie sprawozdawczym [<http://csr.forbes.pl>].

Nowe zasady będą wymagały od największych firm w Unii Europejskiej ujawniania w cyklu rocznym szeregu informacji dotyczących kwestii [*Raportowanie danych...* 2014]:

- środowiskowych,
- spraw społecznych i pracowniczych,
- poszanowania praw człowieka,
- przeciwdziałania korupcji i łapownictwu.

Zakres informacji ujawnianych przez firmy w sprawozdaniach niefinansowych przedstawia tab. 1.

W przypadku niewdrażania polityki w odniesieniu do jednej lub większej liczby kwestii firma objęta tymi regulacjami będzie miała obowiązek zastosowania zasady „stosuj lub wyjaśnij” (*comply or explain*), tj. będzie miała obowiązek ujawnić ten fakt oraz podać przyczyny, wyjaśnić, dlaczego tego nie robi [<https://odpowiedzialnybiznes.pl>].

Zmiany do raportowania spółek wprowadzone przez Dyrektywę 2014/95/UE przedstawia tab. 2.

2.2. Wytyczne dotyczące raportowania danych niefinansowych

W pomiarze działalności oraz podczas sporządzania raportów firmy będą mogły skorzystać ze standardowych wskaźników, z jakich mogą korzystać przedsiębiorstwa. Są to standardy zarówno krajowe, europejskie, jak i międzynarodowe – spółka powinna jednak wyszczególnić, które z nich zastosowała [<https://odpowiedzialnybiznes.pl>].

Podczas raportowania informacji niefinansowych firma będzie mogła oprzeć się na opracowanych przez organizacje unijne i międzynarodowe zasadach, takich jak [Dyrektywa Parlamentu Europejskiego i Rady 2014]:

- system ekozarządzania i audytu (EMAS),

- inicjatywa ONZ Global Compact (UN Global Compact),
- wytyczne ONZ dotyczące biznesu i praw człowieka, wdrażające ramy ONZ „Ochrona, poszanowanie i naprawa”,
- wytyczne Organizacji Współpracy Regionalnej i Rozwoju dla przedsiębiorstw wielonarodowych (OECD),
- norma Międzynarodowej Organizacji Normalizacyjnej ISO 26000 (ISO 26000),
- trójstronna deklaracja zasad Międzynarodowej Organizacji Pracy dotyczących przedsiębiorstw wielonarodowych i polityki społecznej (MOP),
- Globalna Inicjatywa Sprawozdawcza (GRI).

Charakterystyka zakresu prezentowania informacji niefinansowych według wymienionych wytycznych przedstawiona została w tab. 3.

Tabela 3. Wytyczne dotyczące raportowania danych niefinansowych proponowane przez Dyrektywę 2014/95/UE

Nazwa wytycznych	Zakres zastosowania w przedsiębiorstwach
1	2
EMAS	Sprawozdawczość obejmuje: <ul style="list-style-type: none"> • deklarację środowiskową, która zawiera i spełnia następujące wymagania: <ul style="list-style-type: none"> – jasny i jednoznaczny opis organizacji, streszczenie dotyczące jej działalności, produktów i usług oraz jej związków ze wszelkimi organizacjami macierzystymi, w stosownych przypadkach – politykę środowiskową i krótki opis systemu zarządzania środowiskowego – opis wszystkich znaczących bezpośrednich i pośrednich aspektów środowiskowych – opis celów i zadań środowiskowych w odniesieniu do znaczących aspektów środowiskowych i wpływu na środowisko – streszczenie dostępnych danych dotyczących efektów działalności środowiskowej organizacji w porównaniu z jej celami i zadaniami środowiskowymi – odniesienie do mających zastosowanie wymagań prawnych dotyczących środowiska • wskaźniki efektywności środowiskowej w obszarach: <ul style="list-style-type: none"> – efektywność energetyczna – efektywne wykorzystanie materiałów – woda – odpady – różnorodność biologiczna – emisje
UN Global Compact	Stosowanie, przestrzeganie przez firmy 10 zasad Global Compact odnoszących się do czterech obszarów działań: <ul style="list-style-type: none"> • przestrzeganie praw człowieka • przestrzeganie standardów pracy • ochrona środowiska • przeciwdziałanie korupcji Opracowanie raportu rocznego składającego się z: <ul style="list-style-type: none"> • oświadczenia o stałym zaangażowaniu uczestnika w Inicjatywę Global Compact • opis działań praktycznych podjętych przez uczestnika w roku poprzednim w celu wdrożenia dziesięciu zasad • pomiar prowadzonych działań – w miarę możliwości za pomocą standardowych wskaźników lub standardów raportowania, takich jak wytyczne Inicjatywy GRI dla raportów zrównoważonego rozwoju

Tabela 3, cd.

1	2
ONZ „Ochrona, poszanowanie i naprawa”	Przedsiębiorstwa powinny: <ul style="list-style-type: none"> • unikać bezpośredniego lub pośredniego przyczyniania się do naruszeń praw człowieka • opracowywać zasady ochrony praw człowieka • publicznie deklarować swoje zobowiązanie do poszanowania praw człowieka • z należytą starannością oceniać rzeczywisty i potencjalny wpływ swoich działań na przestrzeganie praw człowieka oraz śledzić efektywność swoich reakcji na ich naruszenia • raportować publicznie swoje działania w obszarze praw człowieka tam, gdzie ryzyko ich naruszenia jest znaczne • współpracować z państwem nad sposobami usuwania negatywnych skutków • ustanowić własne mechanizmy wnoszenia skarg dostępne dla wszystkich zainteresowanych stron
OECD	Przedsiębiorstwa powinny: <ul style="list-style-type: none"> • udostępniać wiarygodne informacje na temat swojej działalności, struktury, sytuacji finansowej i wyników, a także pozafinansowe informacje, w tym dotyczące kwestii środowiskowych i społecznych (np. na temat: głównych udziałowców i praw głosu, członków zarządu i ich wynagrodzeń, istotnych kwestii dotyczących pracowników, struktur i polityki nadzoru korporacyjnego, polityki środowiskowej, potencjalnego wpływu działalności gospodarczej na środowisko przyrodnicze, zdrowie i bezpieczeństwo) • stosować wysokie normy jakościowe w zakresie ujawniania informacji finansowych i niefinansowych, prowadzenia księgowości i audytu
ISO 26000	Przedsiębiorstwa powinny uwzględnić następujące kluczowe obszary: <ul style="list-style-type: none"> • ład organizacyjny • prawa człowieka • praktyki z zakresu pracy • środowisko • uczciwe praktyki operacyjne • zaopiniowanie konsumentów • zaangażowanie społeczne i rozwój społeczności lokalnej <p>Nie zawiera żadnych wymagań w zakresie raportowania – wskazuje na konieczność prezentowania interesariuszom informacji kompletnych, zrozumiałych, dokładnych i obiektywnych</p>
Trójstronna deklaracja MOP	Deklaracja zawiera wytyczne w takich obszarach, jak: <ul style="list-style-type: none"> • zatrudnienie • rozwój • warunki pracy oraz bytowe • stosunki pomiędzy pracodawcą a pracownikami <p>Jej postanowienia zostały oparte na międzynarodowych konwencjach i rekomendacjach dotyczących obszaru pracowniczego. Deklaracja zawiera ogólne postanowienia, bez wskazania wskaźników wyników, które powinny być raportowane przez organizacje</p>
GRI	Raportujący mają do dyspozycji: przewodnik po wytycznych, materiały edukacyjne oraz specjalne suplementy dedykowane wybranym branżom Według ostatniej wersji wytycznych – GRI 4, można sporządzać raport zgodnie z opcją: <ul style="list-style-type: none"> • podstawową – zawiera najważniejsze elementy raportu oraz podstawy, na których opiera się organizacja, komunikując swój wpływ ekonomiczny, środowiskowy i społeczny (raportowanie przynajmniej jednego wskaźnika istotnych aspektów z tych obszarów) • rozszerzoną – opiera się ona na wersji podstawowej, rozszerzając ją o warunek przedstawienia dodatkowych informacji na temat strategii organizacji, prowadzonych analiz, zarządzania, etyki i spójności działań (raportowanie wszystkich wskaźników dla każdego z istotnych aspektów) <p>Niezależnie od wybranej opcji informacje prezentowane w raporcie można ująć w następujące grupy: strategia i analiza, identyfikacja istotnych aspektów i ograniczeń, zaangażowanie interesariuszy, zarządzanie, etyka i uczciwość, podejście do zarządzania informacjami, wskaźniki wyników</p>

Źródło: opracowane na podstawie [Bartkowiak, Bartkowiak 2010, s. 106-107; G4. Wytyczne dotyczące raportowania... 2016; Wytyczne OECD... 2004; Wytyczne dotyczące biznesu i praw człowieka... 2014; Trójstronna deklaracja zasad... 2000].

Charakterystyka wytycznych raportowania informacji niefinansowych przedstawiona została w tab. 4.

Tabela 4. Wytyczne raportowania – charakterystyka

Nazwa	Kategoria	Zasięg przestrzenny oddziaływania	Rok powstania	Stworzone przez
EMAS	standardy zarządzania środowiskiem	regionalny – europejski	przyjęty 1993 wdrożony 1995	Parlament i Rada UE
UN Global Compact	kodeks	międzynarodowy	2000	Inicjatywa Sekretarza Generalnego ONZ Kofi Annana
ONZ „Ochrona, poszanowanie i naprawa”	wytyczne	międzynarodowy	2011	Rada Praw Człowieka ONZ
OECD	kodeks	międzynarodowy	1976	Organizacja Współpracy Gospodarczej i Rozwoju
ISO 26000	norma	międzynarodowy	2010	Międzynarodowy Komitet Normalizacyjny (ISO)
Trójstronna deklaracja MOP	kodeks	międzynarodowy	1977	Rada Administracyjna MOP
GRI	wskaźnik raportowania	międzynarodowy	2000	Global Reporting Initiative

Źródło: opracowane na podstawie [Bartkowiak, Bartkowiak 2010, s. 106-107; G4. Wytyczne dotyczące raportowania... 2016; Wytyczne OECD... 2004; Wytyczne dotyczące biznesu i praw człowieka... 2014; Trójstronna deklaracja zasad... 2000].

Zgodnie z zapisami Dyrektywy 2014/95/UE, od 1 stycznia 2017 roku niektóre firmy w sprawozdaniach z działalności przedstawiać będą istotne informacje dotyczące kwestii środowiskowych, spraw społecznych i pracowniczych, poszanowania praw człowieka czy przeciwdziałania korupcji i łapownictwu. Dyrektywa weszła w życie 6 grudnia 2014 roku Ministerstwo Finansów przygotowuje obecnie ustawę implementującą ten dokument do prawa krajowego [<https://www.mr.gov.pl/>].

W związku z wprowadzeniem raportowania niefinansowego Ministerstwo Rozwoju, firma doradca Deloitte oraz inni partnerzy² przygotowali polską wersję międzynarodowych wytycznych sprawozdawczości niefinansowej – Global Reporting Initiative GRI G3 [G4. Wytyczne dotyczące raportowania... 2016]. Dostępność tego standardu w języku polskim będzie dużą pomocą dla firm przystępujących do opracowania tego rodzaju dokumentów. Wytyczne zostały zaprezentowane podczas

² Partnerzy polskiego przekładu: Forum Odpowiedzialnego Biznesu, Grupa LOTOS SA, Krajowa Izba Biegłych Rewidentów, Provident Polska SA.

konferencji „Raportowanie niefinansowe w Polsce” 28 czerwca 2016 roku w Ministerstwie Rozwoju.

Celem nadrzędnym Wytycznych GRI G4 jest stworzenie ogólnie przyjętych ram raportowania niefinansowego, dotyczących środowiskowych, ekonomicznych oraz społecznych aspektów funkcjonowania organizacji. GRI G4 zostały podzielone na dwie części. Pierwsza część – Zasady raportowania i wskaźniki – opisuje zasady raportowania, wskaźniki oraz kryteria, które powinny być stosowane przez organizację podczas przygotowywania raportu niefinansowego zgodnie z wytycznymi. Uzupełnieniem tej części jest wyjaśnienie kluczowych terminów. Druga część – Podręcznik stosowania wytycznych – zawiera wyjaśnienia dotyczące stosowania zasad raportowania, przygotowywania informacji, które zostaną ujawnione, oraz interpretacji wytycznych. W tej części znajduje się także spis źródeł, słowniczek oraz dodatkowe uwagi ogólne dotyczące raportowania.

Wytyczne mają charakter uniwersalny i są odpowiednie dla wszystkich organizacji na całym świecie – bez względu na ich charakter, rodzaj czy wielkość. Z ich zastosowaniem poradzą sobie zarówno nowicjusze, jak i doświadczone w tym aspekcie organizacje.

Ze względu na rosnące znaczenie danych pozafinansowych w ocenie działalności firm zaleca się również poddawanie raportu weryfikacji zewnętrznej. Rola zewnętrznego audytora, sprawdzającego wiarygodność raportowanych danych, uwiarygadnia nie tylko dane w nim zawarte, lecz także raportujące spółki. Audytor może potwierdzić zgodność ze standardem i poprawny proces przygotowania raportu, natomiast GRI – zgodność raportowanych wskaźników z wybranym procesem raportowania [Ćwik 2013]. Taka weryfikacja to dodatkowe potwierdzenie, że firma stara się być przejrzysta i podchodzi do raportowania z należytą starannością, a dane zawarte w raportach są rzetelne i przedstawiają odpowiedni poziom, który może być podstawą podejmowania decyzji.

2.3. Wprowadzenie dyrektywy w Polsce

Komisja Europejska domagała się, aby obowiązek raportowania informacji niefinansowych dotyczył wszystkich spółek (nie tylko będących jednostkami zainteresowania publicznego) oraz aby limit dotyczący zatrudnionych pracowników był niższy i wynosił 250 [<https://odpowiedzialnybiznes.pl>]. Polska – jako jedyny kraj UE – stała na stanowisku, że należy zachęcać firmy do raportowania polityki CSR np. wytycznymi czy zaleceniami, a nie zmuszać je do tego przepisami.

W trakcie prac nad dyrektywą Polska osiągnęła zamierzony cel negocjacyjny, tj. uzyskała satysfakcjonujące znaczące ustępstwo – zawężenie kręgu jednostek objętych obowiązkowym raportowaniem informacji niefinansowych [<http://csr.forbes.pl>].

W maju 2015 roku Ministerstwo Finansów, które jest odpowiedzialne za jej transpozycję, rozpoczęło wstępne konsultacje dotyczące wdrożenia obowiązku na gruncie polskim.

Przedsiębiorstwa już wcześniej powinny zastanowić się, jak zdefiniować swoje kluczowe wpływy i zakres odpowiedzialności, wyznaczyć cele w zakresie zrównoważonego rozwoju i zarządzać nimi, a także wypracować odpowiednie systemy zbierania danych i wskaźników. Tylko dzięki temu będą w stanie na czas zaprezentować wiarygodne informacje dotyczące swojej działalności i strategii i tym samym spełnić nowy warunek Unii Europejskiej.

3. Zakończenie

Nowa Dyrektywa 2014/95/UE jest niewątpliwie krokiem w kierunku dostosowania sprawozdawczości przedsiębiorstw do potrzeb informacyjnych interesariuszy oraz sprostania nowym wyzwaniom zmieniającego się otoczenia gospodarczego.

Wejście w życie uregulowań Dyrektywy 2014/95/UE będzie wymagało nie tylko zmiany uregulowań prawnych w poszczególnych państwach Unii Europejskiej, lecz spowoduje również wiele problemów natury praktycznej. Sama idea wprowadzanych do sprawozdań informacji jest słuszna i świadczy o wzroście zainteresowania kwestiami środowiskowymi interesariuszy oraz negatywnym oddziaływaniem przedsiębiorstw na środowisko, jednak w praktyce może nie być stosowana. W dyrektywie nie przewidziano żadnych sankcji dla przedsiębiorstw, jednostki mogą zatajać informacje, uznając, że ich ujawnienie narusza tajemnicę handlową i zagraża tworzeniu przewagi konkurencyjnej lub może wywołać kontrowersje z racji nierównego traktowania.

Raportowanie niefinansowe z roku na rok zyskuje na znaczeniu. Coraz więcej firm decyduje się na upublicznienie swoich danych dotyczących relacji z klientem, etyki i przeciwdziałania korupcji, odpowiedzialności za produkt, pracowników, środowiska naturalnego, dialogu z otoczeniem czy zaangażowania społecznego. Takie podejście daje firmom możliwość holistycznego i strategicznego spojrzenia na swoje organizacje, oszacowania wpływu na otoczenie gospodarcze, społeczne i na środowisko naturalne oraz dostrzeżenia nowych szans biznesowych. Co więcej, transparentna prezentacja tych informacji uwiarygadnia firmę zarówno w oczach interesariuszy wewnętrznych, jak i zewnętrznych.

78% inwestorów w Europie stwierdza, że obecny poziom ujawniania informacji pozafinansowych jest niewystarczający. W cyklicznym badaniu CFO, prowadzonym przez Deloitte pt. *Sustainable Finance: The Risks and Opportunities that (Some) CFOs Are Overlooking*, sześciu na dziesięciu dyrektorów finansowych uważa, że wyzwania zrównoważonego rozwoju wpłyną na zmianę raportowania finansowego i jego weryfikacji.

Natomiast z analizy firmy PwC wynika, że 77% największych firm notowanych na Giełdzie Papierów Wartościowych w Londynie w Indeksie Financial Times Stock Exchange w swoich raportach zamieszcza informacje pozafinansowe dotyczące ich modelu biznesowego. Ponad połowa z nich raportuje także inne informacje związane ze strategią biznesową. To dowód na to, że raportowanie zintegrowanych infor-

macji o przedsiębiorstwie jest już światowym trendem, w którego stronę powinny zmierzać także polskie firmy [Panek-Owsiańska 2013].

Z badania przeprowadzonego przez Fast Solutions pt: „Audyt CSR polskich przedsiębiorstw” wynika, że o nowym obowiązku raportowania słyszała połowa (54%) przedstawicieli dużych firm. Obecnie 18% przedsiębiorstw zatrudniających powyżej 500 osób przygotowuje raporty CSR według któregośkolwiek spośród powszechnie przyjętych standardów, natomiast 25% zamierza taki raport wprowadzić w przyszłości³.

Weryfikacja pozafinansowa nabiera coraz większego znaczenia, służąc budowaniu wiarygodności spółek. W Polsce według zestawienia *Listków CSR Polityki* ponad połowa firm przygotowujących raport pozafinansowy poddaje go zewnętrznej weryfikacji [<http://www2.deloitte.com/pl>].

Oprócz spełnienia wymagań dyrektywy bardzo ważne i korzystne dla spółek byłoby zastosowanie raportowania zintegrowanego. Do takich działań nakłania również Komisja Europejska. Przedsiębiorstwa, które wykorzystają nowy obowiązek jako szansę na usprawnienie i transformację biznesu, będą wygrane i, podążając śladami zachodnich firm, przejdą na raportowanie zintegrowane. W ten sposób nie tylko sprostają nowym wymaganiom sprawozdawczym, ale także zyskają większe zaufanie ze strony inwestorów i będą w stanie lepiej zidentyfikować nowe szanse biznesowe.

Podsumowując, można stwierdzić, że wprowadzenie zmian w dyrektywie i ujawnianie informacji niefinansowych przez niektóre spółki stanowią podstawę do budowania silnej strategii oraz wizerunku firmy w dynamicznie zmieniającym się otoczeniu biznesowym. Obecnie poziom informowania pozafinansowego jest niewystarczający. Przedsiębiorstwa powinny nie tylko dążyć do spełniania wszelkich norm i wytycznych, lecz także zrobić kolejny krok dla rozwoju przedsiębiorstwa i sporządzać raporty zintegrowane. Integracja danych finansowych z pozafinansowymi dąży do budowy dialogu pomiędzy przedsiębiorstwem a interesariuszami. Raportowanie staje się nieodzownym elementem komunikacji przedsiębiorstwa z otoczeniem, a przez to ma ogromne znaczenie dla kreowania długofalowego sukcesu na rynku, gdyż z punktu widzenia organizacji jej przyszłość zależy od sposobu, w jaki postrzegają ją interesariusze.

Warto zauważyć, iż jest to dopiero początek wprowadzanych zmian, co zostało zasygnalizowane już w obecnej regulacji prawnej. W najbliższym czasie, tj. do roku 2020, wdrożenie raportowania zintegrowanego będzie prawnie nieuniknione w związku z Dyrektywą Parlamentu Europejskiego i Rady 2014/95/UE [Matuszyk, 2015].

³ Badanie „Audyt CSR polskich przedsiębiorstw” prowadzone w październiku i listopadzie 2014 r. przez Fast Solutions na zlecenie JBcomm w ramach projektu unijnego „JBcomm – komunikacja odpowiedzialna społecznie”. Objęło 300 firm (100 z sektora MSP oraz 200 z sektora dużych przedsiębiorstw).

Literatura

- Bartkowiak A., Bartkowiak P., 2010, *Społeczne i ekologiczne uwarunkowania funkcjonowania organizacji*, Wydawnictwo Uczelni Państwowej Wyższej Szkoły Zawodowej im. Prezydenta Stanisława Wojciechowskiego w Kaliszu, Kalisz.
- Błach J., 2013, *Raportowanie CSR jako element relacji inwestorskich przedsiębiorstwa*, [w:] G. Borys, A. Janusz (red.), *Rola instytucji i rynku finansowego w świetle celów oraz zasad zrównoważonego rozwoju*, Wydawnictwo Uniwersytetu Ekonomicznego we Wrocławiu, Wrocław.
- Ćwik N., 2013, *Proces raportowania – krok po kroku*, [w:] *Wspólna odpowiedzialność. Rola raportowania społecznego*, red. N. Ćwik, Forum Odpowiedzialnego Biznesu, www.odpowiedzialnybiznes.pl
- Dyrektywa Parlamentu Europejskiego i Rady 2014/95/UE z dnia 22 października 2014 zmieniająca dyrektywę 2013/34/UE w odniesieniu do ujawniania informacji niefinansowych i informacji dotyczących różnorodności przez niektóre duże jednostki oraz grupy, <http://eur-lex.europa.eu/legal-content/PL/TXT/?uri=CELEX%3A32014L0095>.
- G4. Wytyczne dotyczące raportowania. Zasady raportowania i wskaźniki, GRI 2016, Amsterdam. <http://pihrb.org/wp-content/uploads/2016/06/Polish-G4-Part-One-FINAL.pdf> (10.05.2016).
- Gregorczyk D., 2013, *Sprawozdawczość finansowa wobec wyzwań zrównoważonego rozwoju*. Materiały konferencyjne IX Kongresu Ekonomistów Polskich pt. „Ekonomia dla przyszłości. Odkrywać naturę i przyczyny zjawisk gospodarczych”, Polskie Towarzystwo Ekonomiczne, Warszawa. <http://csr.forbes.pl/obowiazki-raportowania-csr,artykuly,186749,1,1.html> (16.06.2016). <http://www2.deloitte.com/pl/pl/pages/press-releases/articles/unijny-obowiazek-raportowania-danych.html> (16.06.2016). <https://odpowiedzialnybiznes.pl/aktualno%C5%9Bci/nowe-przepisy-unijne-dot-ujawniania-informacji-niefinansowych-komunikat-ministerstwa-finansow/> (16.06.2016). <https://www.mr.gov.pl/strony/aktualnosci/o-polskiej-wersji-wytycznych-gri-g4-pomoc-dla-firm-w-opracowaniu-raportow-niefinansowych/> (16.06.2016).
- Komunikat Komisji do Parlamentu Europejskiego, Rady, Europejskiego Komitetu Ekonomiczno-Społecznego i Komitetu Regionów, *Odnowiona strategia UE na lata 2011-2014 dotycząca społecznej odpowiedzialności przedsiębiorstw*, Komisja Europejska, Bruksela, 25.10.2011 KOM (2011) 681.
- KPMG, 2013, *The KPMG Survey of Corporate Responsibility Reporting 2013*, <http://www.kpmg.com/Global/en/IssuesAndInsights/ArticlesPublications/corporate-responsibility/Documents/corporate-responsibility-reporting-survey-2013-exec-summary.pdf>.
- Kryk B., 2011, *Raportowanie społecznej odpowiedzialności przedsiębiorstw za środowisko przyrodnicze*, [w:] *Rachunkowość w teorii i praktyce*, red. T. Kiziukiewicz, Zeszyty Naukowe Uniwersytetu Szczecińskiego, nr 625, Wydawnictwo Naukowe Uniwersytetu Szczecińskiego, Szczecin.
- Matuszyk I., 2015, *Raportowanie zintegrowane w komunikacji przedsiębiorstwa z otoczeniem*, Zeszyty Naukowe Uniwersytetu Szczecińskiego, nr 855, Finanse, Rynki Finansowe, Ubezpieczenia, nr 74, t. 2, Wydawnictwo Naukowe Uniwersytetu Szczecińskiego, Szczecin.
- Ministerstwo Finansów, 2014, *Nowa dyrektywa w sprawie ujawniania danych pozafinansowych*, <http://www.mf.gov.pl>.
- Panek-Owsiańska M., 2013, *Esej o sztuce raportowania*, [w:] *Wspólna odpowiedzialność. Rola raportowania społecznego*, red. N. Ćwik, Forum Odpowiedzialnego Biznesu, www.odpowiedzialnybiznes.pl.
- Raportowanie danych niefinansowych ESG, a odpowiedzialne inwestowanie. Przewodnik dla spółek i inwestorów*, 2014, Stowarzyszenie Emitentów Giełdowych, GES oraz Crido Business Consulting, red. R. Sroka, Warszawa.
- Remlein M. (red.), 2013, *Rachunkowość odpowiedzialności społecznej – teoria i praktyka. Materiały konferencyjne*, Krajowa Izba Biegłych Rewidentów, Oddział Regionalny w Poznaniu, Poznań.

- Samelak J., 2013, *Zintegrowane sprawozdanie przedsiębiorstwa społecznie odpowiedzialnego*, Wydawnictwo Uniwersytetu Ekonomicznego, Poznań.
- Szadziwska A., 2014, *Prezentowanie informacji na temat społecznej odpowiedzialności w sprawozdawczości zewnętrznej przedsiębiorstw*, [w:] D. Dziawgo, G. Borys (red.), *Rachunkowość na rzecz zrównoważonego rozwoju. Gospodarka – etyka – środowisko*, Wydawnictwo Uniwersytetu Ekonomicznego we Wrocławiu, Wrocław.
- Trójstronna deklaracja zasad dotyczących przedsiębiorstw wielonarodowych i polityki społecznej, 2000, http://www.mop.pl/html/miedzynarodowe_standardy/deklaracja_trojstronna.html (16.06.2016).
- Wytyczne dotyczące biznesu i praw człowieka, 2014, http://www.feswar.org.pl/fes2009/pdf_doc/Wytyczne-ONZ.pdf (16.06.2016).
- Wytyczne OECD dla przedsiębiorstw wielonarodowych, 2004, <http://www.oecd.org/corporate/mne/38111315.pdf> (16.06.2016).